

Saturs

Indra Čekstere. Vācbaltietes, vidzemnieces Elzes atmiņas par dzīvi dzimtenē un tālu no tās	6
Elze fon Kampenhauzena. Mana dzīve	12
Rūdolfis fon Kampenhauzens. Manas atmiņas	52
Elze fon Kampenhauzena. Elzes atmiņas. Turpinājums	62
Sarmīte Kauliņa. Kampenhauzenu dzimta	210
Personu rādītājs. Elzes un Rūdolfis fon Kampenhauzenu raduraksti	212
Grāmatā minētie vietvārdi un to agrākie nosaukumi vācu valodā	218

Elze fon Kampenhauzena

MANA DZĪVE

Mīlie bērni! Vēlos jums saglabāt mūsu atmiņas, tāpēc man, protams, jāsāk ar manu ģimeni un jāapraksta mūsu dzīve arī pirms laulībām. Rūdolfā bērņibai un jaunībai tiks veltīta atsevišķa nodaļa, kuru viņš, cerams, man nodiktēs.

Pirms sāku savu stāstījumu, vēlos paust dažas ziņas par saviem vecvecākiem, lai tiktāl, cik iespējams, sniegtu jums kopainu par jūsu priekštečiem.

Vectēvs Andreass fon Klots-Heidenfelds bija krievu virsnieks un vēlāk lauksaimnieks, apsaimniekoja Cesvaines muižas, bet pašam piederēja Mēdzūlas muiža. Kad to pārdeva – vai pēc viņa nāves –, es nezinu.

Vecmāmuļa Auguste, dzimusi baronese fon der Osten-Zakena, bija cēlusies no lielas ģimenes (viņai bija seši brāļi un māsas). Viņa apprecējās agri – apmēram piecpadsmit gadu vecumā. Mums vienmēr tika stāstīts, ka viņa slepus mājās uz grīdas spēlējusies ar savām lellēm. Vecmāmuļa ļoti jauna kļuva atraitne un pārcēlās uz Jēkabpili, kur tuvumā bija apmetušies viņas brāļi un māsas no Kurzemes. Mans tēvs tur apmeklēja skolu.

Vecmāmuļa bija dzīvespriecīga, ar labu humora izjūtu un līdz pat sirmam vecumam ņipra un apsviedīga. Es joprojām viņu skaidri redzu acu priekšā – man bija divpadsmit gadu, kad viņa, ciemojoties pie mums, pēkšņi nomira. Vecmāmuļa tolaik jau sen dzīvoja Jelgavā un mūža nogalē vadīja dižciltīgo dāmu aprūpes namu – šo privilēģiju bija ieguvusi ar to, ka bija labi ieredzēta, jo kā liflandieša sievai viņai uz to nebija nekādu tiesību.

Pie vecmāmuļas dzīvoja viņas trīs neprecētās meitas – manas tantes – Hilda, Vilhelmīne un Alvīne, kā arī audzībērnš, atradene – mūsu māsīca Elizabete, kura tādēļ, ka bija atrasta 19. oktobrī, saņēma uzvārdu Tēzena. Vasaras brīvlaiku šis bērns lielākoties pavadīja pie mums un saglabāja lielu pieķeršanos mums visas savas dzīves garumā. Tagad viņa jau vairāk nekā trīsdesmit gadus dzīvo Berlīnē, kur apprecējās, kļuva atraitne un savas divas meitas uzaudzināja ar savu darbu – mācot angļu valodu. Pēdējos dzīves gados Elizabete pie sevis uzņēma vectantes Vilhelmīni un Alvīni. Viņas nomira mūsu māsīcas mājās, Elizabetes un viņas abu meitu mīlētas un aprūpētas.

Allaž, kad manas atmiņas atgriežas pie vecmāmuļas, es viņu atceros, ciemojoties pie mums, vai arī no mūsu braucieniem uz Jelgavu. Manā prātā viņa ir skaista veca dāma ar melnu mežģīņu lakatu uz matiem, mūždien smēķē cigareti un stāsta mums, bērņiem, jautrus notikumus.

Vectēvs Lēvens, tāpat kā mans otrs vecaistēvs, nomira agri, Sanremo kūrorta apmeklējuma laikā (viņš droši vien slimoja ar plaušu kaiti). Manai mātei tad bija

Šis cara valstības sabrukums mūs, baltiešus, skāra tieši, kaut gan mēs bijām ieinteresēti vāciskajā un dzīvojām cerībā pievienoties Vācijai. Mēs nenojautām, ka pēc pusotra gada Vācijā notiks līdzīgi.

Vasarā dažas nedēļas pavadījām Štamma jaunkundzes pansijā Ķeizarmežā. Šajā laikā notika Ēriha Ceimerna šausmīgā slepkavība. Mūs jau ilgi pirms tam satrauca tas, ka viņš bija atvedis uz Rīgu un pie paziņām noslēpis lielus vīna krājumus, jo alkohols bija stingri aizliegts un tādēļ jo īpaši tika iekārots. Ērihs vēlējās to pārdot, cik vien iespējams, dārgāk. Varbūt, to bija padzirdējusi policija. Kāds policists viņam izteica vēlmi šo precī iegādāties un kopā ar viņu un vēl kādu Ēriha draugu devās uz dzīvokli, kur viņš bija paslēpts. Šāviens pakausī bija pirmais, ko šis vīrs izdarīja. Ēriha draugs, lai izglābtos, izlēca pa otrā stāva logu. Policists vienā mierā pameta dzīvokli un tad ieradās ar saviem kompanjoniem, lai vīnu aizgādātu prom.

Ērihs uzreiz bijis pagalam. Tikai tad, kad viņu nogādāja morgā, par notikušo paziņoja Rūdolfam, jo neviena no piederīgajiem netaikim Rīgā nebija. Mēs telegrafējām Edgaram Ceimernam. Morgā Rūdolda klātbūtnē Ēriham tika veikta sekcija, bet izņemtais atradums netika izmantots, lai pierādītu nonāvēšanu. Edgars velti nopūlējās, lai slepkava tiktu sodīts.

Man vajadzēja aizvest liķa apģērbu. Morgs atradās tālu prom, Maskavas priekšpilsētā. Iespaidis, ko ieguvu par šo vietu, bija šausminošs. No turienes mirušo nogādājam kapsētas kapelā.

Drīz pēc tam mēs no Ķeizarmeža atgriezāmies pilsētā, jo likās, ka vācu karaspēks tuvojas Rīgai. Kāds cepelīns daudzkārt parādījās virs pilsētas un nometa bumbas (tas, ko tolaik sauca par bumbām, bija mazas, nekaitīgas lietas, kas radīja tikai nenozīmīgus bojājumus). Holms tieši tad bija pie mums un steidzās atpakaļ uz Lēdurgu, iekams vēl nav nogriezts atpakaļceļš.

3. septembrī Rūdolfš, kā ierasts, agri devās uz Ķeizarmežu, lai burātu Ķīšezerā. Tur viņš piedzīvoja, ka vācieši apšauda Juglas dzelzceļa tiltu. Sapratis, ka viņi virzās uz priekšu, Rūdolfš steidzās nokļūt uz sauszemes un atgriezties pilsētā. Vīrs Rīgas atkal parādījās cepelīns un meta bumbas.

Lai piespiestu sevi neskraidīt apkārt ar baumām, kā to darīja citi, es sēdēju dzīvojamā istabā pie loga un lāpīju zeķes. Redzēju, ka krievi plūst lejup pa Aleksandra ielu.

Roberts Klots, kas bija virsnieks, satraukts ieradās pie mums, lai mēs palīdzētu viņam noslēpties, tomēr drīz devās prom. Herberts, kas bija atvaļinājumā, veikli pārgērbās civilās drēbēs un palika pie mums.

Kad ap pusdienlaiku krievu militāristi bija atstājuši pilsētu, pūlis metās laupīt, un tas izskatījās pretīgi. Ar klaigāšanu un grūstišanos tika šturmeti veikali, preces tika mestas uz ielas. Klīda baumas, ka tad, kad viņi būs tikuši galā ar veikaliem, cirtīsies iekšā vācu privātajos dzīvokļos. Kad izlaupīja zaļu veikalu, kas atradās zem mums, es saģērbu bērņus un ļāvu viņiem spēlēties ēdamistabā, kas atradās mājas vidū, lai vajadzības gadījumā acumirkli varētu pamest dzīvokli.

Rūdolfš lūkojās uz notiekošo no balkona. Ērihs Kampenhauzens ar savām garajām, tievajām kājām un kā parasti bez cepures stūma uz mājām ķerru ar miltu maisu, ko bija izcīnījis ostā. Pēkšņi atskanēja sauciens:

– Viņi nāk! Viņi jau ir pie Daugavas!

Šis taurējiens virzījās arvien tālāk prom, un laupīšana līdz ar to izgaisa bez pēdām. Un tad jau tas saucās „viņi ir pārsoļojuši Daugavai un stāv pie dzelzceļa stacijas”.

Nu mūs nekas vairs nespēja noturēt uz vietas. Minna un Gerda palika dzīvoklī, bet Kristela un Eberhards joņoja kopā ar mums uz dzelzceļa staciju. Tur tiešām bija redzami vaiņagoti un pūļa ieskausti vācu zaldāti. Noskaņojumu nav iespējams aprakstīt ar vārdiem! Bija sajūta, ka esam izglābti pašā pēdējā acumirkli.

Katrs aicinājām sev līdzī uz mājām kādu virsnieku vai zaldātu, lai pacienātu un dotu mājvietu. Mēs uzrunājām kādu jaunu gvardes leitnantu. Mans sajūsminātais tēvs jutās nedaudz izsists no sliedēm, bet, redzot, ka esam paaicinājuši līdzī vienu viesi, pieteicās pie mums uz vakariņām.

Kad vēlāk jau sēdējām pie galda, tēvs vērsās pie leitnanta:

– Jaunais cilvēks, vai zināt, ka es šo mirkli esmu gaidījis veselus četrdesmit gadus?

Leitnants izskatījās stipri apmulsis – iesoļojot Rīgā, viņš, tāpat kā vairums vācu zaldātu, nebija pat nojautis, ka tā ir vācu pilsēta.

Jūsmīgais noskaņojums kādu laiku vēl turējās. Gvardes reģimentei ļāva spēlēt laukumos mūziku, un pilsētņieki jutās kā apreibuši. Vācu tālāk virzīšanās sniedzās apmēram līdz Incūkaiņam, kur armijas daļas apmetās uz ziemu, tāpēc Lēdurga bija palikusi kauju zonas krievu pusē.

Holmsu izraidīja, tāpēc viņš caur Dāņiju devās uz Austrumprūsiju cerībā, ka, esot vācu zonā, tad, kad Lēdurga tiktu ieņemta, viņš varētu atgriezties pie mums, un tā arī vēlāk notika. Austrumvācijā Holms strādāja par pārvaldņieku, un viņam tur esot bijis maz patīkama. Vēlāk, stāstot par to laiku, viņš reiz man sacīja:

– Tagad es zinu, kāpēc valstsvācieši tik daudzkārt ir nīsti...

Palics ļoti maz dzimtu, kas glabā atmiņas par muižas laikiem un Kampenhauzeniem – tik pretrunīgiem un dažādi vērtētiem. Lēdurgas pusē par Kampenhauzenu dzimtu ir dažādi nostāsti un viedokļi. Vieni uzskatīja, ka barons ir bijis stingrs, bet taisnīgs un labs saimnieks; cituprāt, viņš, tāpat kā pārējie vācu baroni, nostājās pret latviešu zemniekiem. Kā apliecinājums tam ir nostāsts, ka Lēdurgas–Turaidas draudzes mācītājs Daniels Merķelis bijis spiests aiziet no draudzes barona Kampenhauzena neapmierinātības dēļ – tas sūdzējies, ka Merķelis esot dzērājs, nepildot savus mācītāja pienākumus, izlaižot zemniekus. Patiesībā zemnieki ļoti cienīja mācītāju, jo viņš uzskatīja, ka visiem zemnieku bērniem jāmacās lasīt un rakstīt. Pateicoties Danielam Merķelim, Lēdurgā 1772. gadā ielika pamatakmeni jaunai baznīcai. Tomēr viņš nedabūja tajā sludināt, jo strīdu dēļ ar baronu tika pārcelts uz citu draudzi par palīgmācītāju. Lēdurgas–Turaidas draudzē Merķelis bija nokalpojis 32 gadus.

Stāsta, ka no jaunās baznīcas uz Kampenhauzenu muižu vedusi pazemes eja. Kādam nolūkam tā bijusi domāta, neviens gan nezina. Baznīcas remonta laikā eju aizbēra, jo bija mēģinājumi iekļūt pazemē.

Baronu uzskatīja par labu saimnieku, jo viņš muižā bija iekārtojis sierotavu un sierus sūtījis uz ārzemēm. Stāsta, ka tāpēc viņš turējis arī kazas.

Pirmās vecsaimniecības Lēdurgā izveidojās tikai tāpēc, ka barons Kampenhauzens nelika šķēršļus un ļāva zemniekiem izpirkt uz renti paņemtās saimniecības.

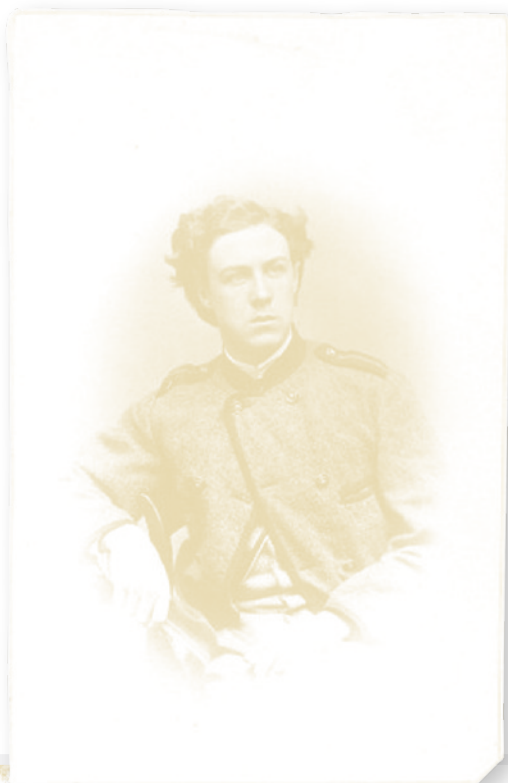
No savas vecmamma dzirdēju nostāstu, ka Kampenhauzeniem bijuši arī skaisti zirgi. Tie īpaši patikuši baronesei, kas bieži esot devusies kopā ar baronu izjādēs. Manai vecvecvecmammai, kura strādāja pie Kampenhauzeniem, bijusi fotogrāfija, kurā baronese redzama zirga mugurā, bet barons stāv blakus. Diemžēl šis senais uzņēmums pārvācoties noklīdis.

Baronese bijusi laipna un draudzīga pret muižas ļaudīm un viņu bērniem. Svētkos bērni gājuši apsveikt kungus, un baronese cienājusi visus ar konfektēm. *Līgotāju* māju saimniece Emma Lapiņa atminējās, kā Līgosvētkos apkārtnes bērni gājuši uz muižas parku dziedāt. Tā trīs terases savienoja sarkanās ķieģeļu kāpnēs. Bērni dziedājuši uz pirmās terases, tuvāk dzīvojamai ēkai, un baronese klausījusies, stāvot augšā. Kad bērni beiguši dziedāt, viņa pa ķieģeļu kāpnēm nokāpusi un izdalījusi viņiem konfektes par dziedāšanu.

Atmiņas ir dažādas, tāpat kā vēstures fakti. Nu jau pagājis vairāk nekā gadsimts. Mēs nevaram ne noliegt, ne apstiprināt ļaužu teikto.

Tas, ka Kampenhauzeni bija lojāli jaunizveidotajai Latvijas valstij, liecina fakts, ka viņiem zemes reformas laikā nenonēma visus īpašumus, bet atstāja Gaiļu pusmuižu un 50 hektārus zemes. Pirmā pasaules kara laikā viņi dzīvoja Rīgā, bet, kad atgriezās Lēdurgā, īpašums bija stipri cietis, manta izvazāta. Pazudusi esot arī Kampenhauzenu ģimenes pusdienu servīze ar dzimtas ģerboni. Runā, ka tā tepat Lēdurgā vien esot.

Sarmīte Kauliņa, vēsturniece, Lēdurgas dendroparka vadītāja

**Rūdolfā tēvs – Lēdurgas
muižas īpašnieks brīvkungs
Ernsts fon Kampenhagens**

**Lēdurgas muižas kungu dzīvojamā
māja. Tā tika nojaukta pēc
ugunsgrēka 1974. gadā.
Muižai 1912. gadā piederēja
2357 hektāri zemes, pusmuiža,
krogs un 38 zemnieku saimniecības.
Zemniekiem pārdotā zeme –
2278 hektāri.**

